D66
1998
1

Paars II, ja of nee?

Een evaluatie van vier jaar Paars.

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

JONGE DEMOCRATEN

JONGE SOCIALISTEN IN DE PvdA

Inhoudsopgave

Inleiding

Hoofdstuk 1 Nederlands drugsbeleid: stilstand en achteruitgang 1
1.1 Zelfbeschikkingsrecht 1
1.2 Het paarse beleid 1
1.3 Halfslachtig beleid 1
1.4 Legalisering soft-drugs 2
1.5 Gecontroleerde verstrekking hard-drugs 2
1.6 Synthetische drugs 2
1.7 Tot slot 3

Hoofdstuk 2 Medische Ethiek 4
2.1 Zelfbeschikkingsrecht 4
2.2 Euthanasie 4
2.3 Donorschap 6
2.4 Draagmoederschap 7
2.5 Abortus 7

Hoofdstuk 3 Onderwijs: van persoonlijke ontplooiing tot exportproduct 9
3.1 Kennis als exportproduct 9
3.2 Leerplichtonderwijs 9
3.3 Democratie in het onderwijs 9
3.4 Leerlingenbijdrage 10
3.5 Nieuw stelsel van studiefinanciering 10
3.6 Studieduur 11
3.7 OV-studentenkaart 11
3.8 Achterstandsonderwijs 11
3.9 Inrichting van het onderwijs 11

Hoofdstuk 4 Milieu en consumptie 12
4.1 Inleiding 12
4.2 Econologie 12
4.3 Statiegeld 12
4.4 Tariefsverhoging 12
4.5 Ecotax 12
4.6 Nederland voortrekkersrol 13
4.7 Dierenwelzijn 13
4.8 Voorlichting 13
4.9 Tot slot 13

Hoofdstuk 5 Dualisme en monisme tijdens Paars 14
5.1 Staatsrechtelijk dualisme en monisme 14
5.2 Discussiepunten ten aanzien van staatsrechtelijk dualisme en monisme: 14
5.3 Politiek dualisme en monisme 15
5.4 Discussiepunten politiek dualisme en monisme: 16
5.5 Een visie: dualisme, één van de paarse verworvenheden? 17

BIBLIOTHECA ACADEMIAE GRONINGANAE

 Een evaluatie van vier jaar Paars.

Inleiding

Begin jaren negentig droegen de confessionele partijen al tachtig jaar regeringsverantwoordelijkheid. Hoewel hun aanhang in deze periode fluctueerde, hebben ze altijd het beleid richting kunnen geven. Deze richting was behoudend en immateriële kwesties werden niet of nauwelijks aangepakt. Het CDA weigerde immers euthanasie en softdrugs te legaliseren. Invoering van het homohuwelijk was al helemaal niet bespreekbaar. De roep om een regering zonder het CDA werd niet voor niets steeds groter. Een kabinet van liberalen, sociaal-democraten en vrijzinnig-democraten lag voor de hand, maar lange tijd werd zo'n Paars kabinet onmogelijk geacht. De standpunten van D66, de PvdA en de VVD zouden te ver uit elkaar liggen.

De Jonge Democraten (JD), de Jongeren Organisatie Vrijheid en Democratie (JOVD) en de Jonge Socialisten (JS), Jong Paars, waren het hier niet mee eens. De Paarse partijen konden elkaar juist op het immateriële vlak vinden. In maart 1992 publiceerden de Paarse jongerenorganisaties daarom een eigen *'Paars regeerakkoord'*, dat de weg moest banen naar een regeringssamenstelling zonder confessionele inbreng. Dit *'Paars regeerakkoord'* toonde het bewijs dat een kabinet zonder het CDA wel mogelijk was. Tevens was het een inhoudelijke voorzet van Jong Paars voor de VVD, PvdA en D66. De Paarse partijen moesten deze voorzet echter nog wel inkoppen.

Nu, mei 1998, heeft het eerste Paarse kabinet in de Nederlandse parlementaire geschiedenis haar bestaan bewezen. Kok-I heeft de rit uitgezeten, zijn ploeg is niet tussentijds tot val gekomen. Maar was de afwezigheid van de voorheen dominante christen-democraten wel merkbaar? Is er een wezenlijke vooruitgang geboekt op het immateriële terrein, is er iets terecht gekomen van de ideeën van Jong Paars? Zijn de prestaties van Paars-I in lijn met de verwachtingen die de JD, JOVD en JS hadden? Hebben de VVD, D66 en PvdA gescoord na de voorzet van Jong Paars?

In dit pamflet evalueren de JD, JOVD en JS vier jaar paars beleid. We doen dat door op te schrijven welke resultaten zonder confessionele deelname aan de regering geboekt hadden kunnen worden. Paars-I blijkt veel te hebben laten liggen. Hoewel enkele christen-democratische taboes doorbroken zijn, zijn de uitkomsten van de discussies niet altijd hetgeen de paarse jongerenorganisaties verwacht hadden. De JD, JOVD en JS verwijten Paars-I onvoldoende gebruik te hebben gemaakt van de afwezigheid van het CDA in de regering.

De evaluatie van Paars-I die in dit pamflet volgt, velt tevens een oordeel over een eventueel Paars-II door suggesties aan te leveren voor de toekomst. De paarse jongerenorganisaties leveren aandachtspunten aan voor een eventueel Paars-II.

Jong Paars geeft wederom een voorzet, wellicht dat de Paarse partijen ditmaal wel scoren.

 Een evaluatie van vier jaar Paars.

Hoofdstuk 1. Nederlands drugsbeleid: stilstand en achteruitgang

In september 1995 brachten de minister van Justitie, Sorgdrager en minister van VWS, Borst de notitie 'Het Nederlandse drugsbeleid; continuïteit en verandering' uit. Lang voordat de paarse politieke partijen zich gingen buigen over de toekomst van het Nederlandse drugsbeleid, spraken de paarse politieke jongeren JD, JOVD en JS op basis van hun beginselen én de praktijk zich al uit voor het legaliseren van zowel soft- als hard-drugs. De jongerenorganisaties hadden gehoopt dat de paarse politieke partijen, PvdA, VVD en D66 een einde zouden maken aan het gedogen van drugs. Had het kabinet zich bij zijn aantreden immers niet tot doel gesteld de wetgeving in overeenstemming te brengen met de maatschappelijke realiteit? Hoewel dit voornemen aanvankelijk uitgevoerd leek te gaan worden, lijken de paarse beleidsvoornemens als sneeuw voor de zon verdwenen in de huidige kabinetsperiode. Het beleid is alleen maar harder aangepakt.

1.1 Zelfbeschikkingsrecht

De JD, JOVD en JS nemen als uitgangspunt dat een ieder vrij moet kunnen beschikken over zijn eigen lichaam. Dat betekent dat soft-drugs vrij verkrijgbaar moeten zijn voor ieder individu dat daar behoefte aan heeft. Soft-drugs zouden daarom gelegaliseerd moeten worden. Voor hard-drugs dient een systeem van gecontroleerde verstrekking opgezet te worden teneinde de met de handel gepaard gaande criminaliteit te bestrijden. De drie jongerenorganisaties voelen zich door experimenten in omringende landen en de positieve ervaringen met het Nederlandse drugsbeleid gesterkt in het door hun voorgestane beleid.

1.2 Het paarse beleid

Hoewel het paarse kabinet van mening is dat het gedoogbeleid zijn vruchten heeft afgeworpen -geïllustreerd aan de hand van de scheiding tussen de soft- en hard-drugsmarkten en het relatief geringe aantal slachtoffers - heeft Paars onder druk van het buitenland geen beleidsconsequenties daaraan verbonden. Niet alleen tegen de overlast van drugsgebruik, maar ook tegen het bezit van softdrugs wordt steeds harder opgetreden. De jongerenorganisaties ondersteunen het harde optreden tegen de overlast, maar merken wel op dat deze overlast voornamelijk veroorzaakt wordt door het strafbaar stellen van het gebruik van drugs en de handel daarin. Ten aanzien van het gebruik van soft-drugs kunnen de jongeren zich niet vinden in het besluit om het verkoopmaxima van softdrugs op 5 gram te stellen. Dit besluit is slechts ingegeven door de buitenlandse druk. Met de adem van Chirac in de nek, bevordert de regering alleen maar de overlast in plaats van deze te reduceren. De jongerenorganisaties vragen zich af of deze maatregelen de meest geschikte manier is om de drugsproblematiek het hoofd te bieden en of het kabinet en de Kamer hiermee recht doen aan de relatief succesvolle praktijk. De paarse fracties, die dit regeringsbeleid gesteund hebben, hadden beter moeten weten. In het regeeraccoord is immers duidelijk gesteld dat de relatief succesvolle Nederlandse benadering van het drugsprobleem wordt voortgezet.

1.3 Halfslachtig beleid

Dat de Nederlandse praktijk in het buitenland naast kritiek ook regelmatig positieve belangstelling wekt wordt in de drugsdiscussie helaas vaak vergeten. De positieve geluiden blijken echter maar weinig indruk te maken op de paarse politieke partijen. Door het paarse beleid is er immers sprake van stilstand en teruggang naar een repressiever beleid. Door op het ene moment te pleiten voor gedogen en op het andere moment de touwtjes aan te trekken, ontstaat er een halfslachtig beleid, waarmee de burger niet gediend is. Politici dienen hun aandacht te verleggen van de buitenlandse kritiek naar de binnenlandse zorg voor verslaafden en het verminderen van de overlast. De jongerenorganisaties pleiten voor het afschaffen van het gedoogbeleid en het legaliseren van het bezit van en de handel in soft-drugs. Ook willen zij overgaan tot gecontroleerde verstrekking van hard-drugs.

1.4 Legalisering soft-drugs

Het Nederlandse beleid heeft aangetoond dat burgers op een verantwoorde manier met het gebruik van soft-drugs om kunnen gaan, van onaanvaardbare risico's voor de gezondheid is geen sprake. Verbod op dit genotmiddel is derhalve geheel onterecht, het zelfbeschikkingsrecht van de burger over zijn lichaam dient voorop te staan: zoals dit ook het geval is bij genotmiddelen als alcohol en tabakswaar. Dit wil niet zeggen dat de overheid zich geheel afzijdig moet houden. Een goede voorlichting over de effecten van soft-drugs is aanbevelenswaardig. Daarnaast dienen softdrugs als normale consumptiegoederen beschouwd te worden. Dit wil zeggen dat BTW geheven kan worden, alsmede accijnzen. Door de eventuele medische kosten in de prijs van drugs door te berekenen, komen de kosten voor de volksgezondheid niet voor rekening van de samenleving, maar van de gebruiker zelf. Tenslotte zal de overheid de achterdeurproblematiek moeten oplossen, want ook op dit terrein is er sprake van een halfslachtige aanpak. Grootschalige teelt dient toegestaan te worden. Een dergelijke oplossing leent zich goed voor controle en toezicht, waardoor de kwaliteit van de drugs verhoogd wordt. De overlast kan door legalisering in grote mate teruggedrongen worden. Via vergunningen voor coffeeshops en bedrijfscontrole op grootschalige teelt kunnen de maatschappelijke problemen verminderd worden. Nederland zal het bovenstaand beleid, dat gericht is op het zelfbeschikkingsrecht en het verbeteren van de verslavingszorg, moeten blijven uitdragen. Tevens moet zij de omringende landen wijzen op de nadelige effecten van hun repressieve beleid. Oprecht geloven in je eigen beleid zal op lange termijn op meer begrip kunnen rekenen dan het invoeren van optische regelingen.

1.5 Gecontroleerde verstrekking hard-drugs

Ook met betrekking tot het hard-drugsbeleid pleiten de paarse jongerenorganisaties voor een oplossing die recht doet aan de praktijk. Kleinschalige experimenten uit voeren is niet voldoende. De jongerenorganisaties betreuren het dat elk land het wiel opnieuw wil uitvinden. De positieve ervaringen in andere landen met verstrekking van hard-drugs bieden voldoende aanleiding om ook in Nederland meteen over te gaan op gecontroleerde verstrekking. Door middel van gecontroleerde verstrekking aan gebruikers wordt de verslaafde geholpen, de overlast en de drugsgerelateerde criminaliteit verminderd.
Gecontroleerde verstrekking via het medische circuit of via door de overheid beheerde verstrekkingspunten voorkomt woekerprijzen en werkt mee aan het verminderen van de overlast en de criminaliteit. Tevens zal de kwaliteit van de drugs toenemen, waardoor het gezondheidsrisico voor de verslaafde afneemt. De aanzuigende werking vanuit de omringende landen kan teruggedrongen worden door de drugs alleen aan Nederlandse verslaafden te verstrekken.
Ook in het geval van hard-drugs is het uitgangspunt dat de potentiële gebruiker zelf de afweging kan maken tussen de voor- en nadelen van het al dan niet gebruiken. Dit brengt voor de overheid de verplichting met zich mee om de burgers voor te lichten over de schadelijke werking op het lichaam van hard-drugs. De uiteindelijke beslissing dient echter bij de burger liggen.

1.6 Synthetische drugs

De afgelopen jaren zijn vele nieuwe drugs op de markt gebracht die moeilijk onder sof- of hard-drugs geplaatst kunnen worden. Cocaïne en heroïne hebben immers duidelijk andere gevolgen dan XTC, overige design-drugs en paddo's. De paarse jongerenorganisaties pleiten voor meer onderzoek naar de effecten en het gebruik van deze drugs, die voor het overgrote deel slechts in het weekend gebruikt worden. We kunnen echter niet wachten op de uitkomsten van deze onderzoeken. In de tussenperiode zullen deze drugs vrij verkrijgbaar moeten zijn. Controle op de verstrekking van deze drugs is echter van groot belang, omdat veel synthetische drugs van lage kwaliteit zijn. De jongeren stellen dan ook voor deze drugs te verstrekken in winkels die over een vergunning dienen te beschikken. Aan deze vergunningen zullen enkele voorwaarden die ook voor coffeeshops gelden, gesteld moeten worden. Kwaliteitscontrole van de drugs krijgt prioriteit, evenals voorlichting over deze design-drugs. Bij house-parties kunnen huisdealers aangesteld worden, die tevens over een vergunning dienen te beschikken. Hierdoor is de kwaliteit van de drugs gewaarborgd.

1.7 Tot slot

Het paarse kabinet had zich ten doel gesteld wet- en regelgeving in overeenstemming te brengen met de maatschappelijke realiteit. Die maatschappelijke realiteit is er één van drugsgebruik. Nederland hoeft zich daarvoor niet te schamen, zeker niet ten opzichte van de ons omringende landen, die met exact dezelfde maatschappelijke realiteit te maken hebben. Nu is dan ook het moment gekomen om de problemen die uit het drugsgebruik voortvloeien daadkrachtig aan te pakken. Dat is iets anders dan het treffen van halfslachtige schijnmaatregelen. Decriminaliseren; zelfbeschikkingsrecht, voorlichting, begeleiding en toezicht zijn de sleutelwoorden voor echte oplossingen van het drugsprobleem. Een beleid dat zich hierop baseert, zal uiteindelijk

Hoofdstuk 2. Medische ethiek

Eén van de prioriteiten die de paarse jongerenorganisaties JD, JOVD en JS in hun paars regeeraccoord uit 1992 hebben gesteld, is de noodzaak om de wetgeving op het gebied van de medische ethiek in overeenstemming te brengen met de wensen die in de samenleving aanwezig zijn. Deze wensen werden steeds door de regeringen waarvan het CDA deel uitmaakte naast zich neergelegd. Paars zou daarin verandering gaan aanbrengen. Helaas heeft Paars op dit gebied weinig gepresteerd, waardoor nog steeds de noodzaak aanwezig is te pleiten voor individualisering op het gebied van medische ethiek.

2.1 Zelbeschikkingsrecht

De paarse jongerenorganisaties gaan uit van het zelfbeschikkingsrecht van het individu. Dit recht is een onvervreemdbaar recht. Geen ander dan het individu zelf kan beslissen wat er met zijn of haar lichaam mag gebeuren, omdat alleen hij weet wat goed voor hem is. Het zelfbeschikkingsrecht zal op de volgende gebieden moeten gelden: euthanasie, abortus, donorschap en draagmoederschap.

2.2 Euthanasie

Op dit moment is het toepassen van euthanasie strafbaar, omdat het juridisch gezien moord met voorbedachte rade betreft. In de praktijk is het evenwel mogelijk euthanasie toe te passen. Op basis van de jurisprudentie wordt een arts niet vervolgd wanneer hij zich ervan vergewist heeft dat de patiënt in de terminale fase verkeert, ondraaglijk lijdt en geen uitzicht meer heeft op genezing. Ook dient de arts een collega te vragen zijn oordeel te geven over de situatie van de patiënt. Omdat de kans altijd aanwezig is dat de arts vervolgd zal worden, stellen artsen zich zeer terughoudend op ten aanzien van het aanmelden van euthanasie. Een kleine 60% meldt gevallen van euthanasie of hulp bij zelfdoding niet. Het Paarse kabinet heeft besloten regionale toetsingscommissies in te stellen om over de gevallen van euthanasie te oordelen. Hoewel hierdoor het toepassen van euthanasie enigszins uit de strafrechtelijke sfeer wordt gehaald, blijft het toepassen van euthanasie opgenomen in het Wetboek van Strafrecht. Op deze wijze wordt geweld gedaan aan het zelfbeschikkingsrecht van het individu.

In hun verkiezingsprogramma's pleiten D66 en de VVD voor het zelfbeschikkingsrecht van het individu. Zij tonen zich voorstander van opname van een rechtvaardigheidsgrond voor het toepassen van euthanasie. Wanneer iemand uit vrije wil de wens uit tot actieve levensbeëindiging en aan zorgvuldigheidseisen wordt voldaan, dan dient de zelfbeschikking gehonoreerd te worden. Beide partijen geven wel aan dat euthanasie opgenomen moet blijven in het Wetboek van Strafrecht. De PvdA stelt zich nog terughoudender op.

De paarse jongerenorganisaties kunnen zich niet vinden in het standpunt van de paarse politieke partijen, zij zijn van mening dat euthanasie en hulp bij zelfdoding uit het Wetboek van Strafrecht moet worden gehaald. De JD, JOVD en JS pleiten voor het opstellen van een aparte wet die euthanasie en hulp bij zelfdoding toestaat. Deze wet levert daarmee een uitzonderingsgrond op voor het in het Wetboek van Strafrecht opgenomen misdrijf 'moord met voorbedachte rade'. De uitzonderingsgrond dient te gelden voor wilsbekwamen individuen.
Het toepassen van euthanasie door een arts dient niet meer strafbaar gesteld te worden. Ook moeten de criteria voor het toepassen van euthanasie vervallen. De patiënt bepaalt zelf wanneer er sprake is van ondraaglijk lijden. Alvorens op een patiënt euthanasie wordt toegepast, dient er wel een gesprek plaats te vinden met de dokter, die hem misschien nog kan overtuigen. De arts is niet verplicht om euthanasie toe te passen. Hoewel euthanasie niet meer opgenomen is in het strafrecht, wil dit niet zeggen dat er geen zorgvuldigheidseisen gesteld worden. Deze eisen vloeien evenwel voort uit het normale medische tuchtrecht. Het is daarom ook niet nodig om een aparte ethische commissie in te stellen voor euthanasie. Wanneer een arts onzorgvuldig handelt zal hij immers voor de normale medische tuchtcollege moeten verschijnen.

Alleen het individu zelf kan beslissen over zijn leven en dood, anderen kunnen dat niet voor hem doen. Hoewel daarmee het individu overlast kan bezorgen aan naaste familieleden en vrienden wanneer hij in een coma ligt, hebben familieleden en vrienden geen beslissingsrecht in deze tenzij het individu aangegeven heeft dat zijn naaste familieleden of vrienden dit wel hebben.

Om aan de wens van het individu te kunnen voldoen, is het noodzakelijk dat iedere burger een codicil invult waarop hij zijn wens heeft aangegeven. Centrale registratie van de wens van de burgers wordt wenselijk geacht. Het codicil krijgt elke burger opgestuurd ruim voor zijn achttiende verjaardag. Het codicil gaat in bij het bereiken van de volwassen leeftijd. Het codicil bevat de volgende mogelijkheden. Ten eerste is het mogelijk aan te geven dat de persoon geen euthanasie wenst in welke staat hij ook verkeert. Ten tweede kan aangeven worden onder welke omstandigheden euthanasie wel toegepast mag worden. Tenslotte kan het individu aangeven worden dat anderen mogen oordelen over zijn leven, zoals naaste familieleden en vrienden. Indien een persoon geen codicil bezit, maar de omstandigheden voor euthanasie zich voordoen, kan er geen euthanasie plaatsvinden omdat de patiënt deze wens niet geuit heeft. Passieve en actieve euthanasie worden hierbij op één lijn geplaatst, want bij beide is er sprake van behandeling.

Een individu is wilsbekwaam om zijn wens te uiten ten aanzien van euthanasie, wanneer hij de volwassen leeftijd bereikt. Hierdoor ontstaat de situatie dat kinderen niet hebben kunnen aangeven of er wel of niet euthanasie op hen mag worden toegepast, wanneer zij in een coma raken of anderszins hun gezondheid achteruit gaat. Er zijn immers situaties voor te stellen dat iemand op zijn zeventiende geestelijk gehandicapt raakt en nooit de mogelijkheid heeft gehad zijn wil uit te spreken. Om deze ondoenlijke situatie te voorkomen, zal er een uitzondering gemaakt moeten worden op het uitgangspunt van de zelfbeschikking van het individu. De paarse politieke jongeren organisaties zijn van mening dat ouders en specialisten gezamenlijk dienen te beslissen over het lot van diegenen die niet in de gelegenheid zijn geweest om hun wens te uiten. Het betreft hier minderjarigen en wilsonbekwame meerderjarigen, wanneer zij voor het bereiken van de meerderjarige leeftijd ook al wilsonbekwaam waren anders dan door hun leeftijd. Deze laatste groep omvat geestelijk gehandicapten vanaf hun geboorte, maar ook diegenen die voor het bereiken van de 18-jarige leeftijd door een ongeluk in coma zijn geraakt of geestelijk gehandicapt zijn geworden. Op personen die na het bereiken van de 18 jaar in coma zijn geraakt en die niet hun wens hebben geuit, mag geen euthanasie worden toegepast, omdat zij wel in de gelegenheid zijn geweest hun wens te uiten.

De paarse politieke jongerenorganisaties zijn tevens van mening dat hulp bij zelfdoding mogelijk moet zijn. Een arts zal derhalve in staat worden gesteld een recept voor te schrijven voor een pil. De JD, JS en JOVD vinden wel dat er zeer zorgvuldig mee moet worden omgesprongen. Het moet dan ook niet mogelijk zijn om te allen tijde een pil op zak te dragen die zelfdoding mogelijk maakt. Op deze wijze wordt voorkomen dat de pil gebruikt wordt om anderen te vermoorden.

Bovenstaande leidt tot de volgende standpunten:

I. Euthanasie en hulp bij zelfdoding dienen niet meer strafbaar gesteld te worden.
II. Alle burgers krijgen een codicil toegestuurd ruim voordat zij 18 jaar worden, die ingaat op het bereiken van de volwassen leeftijd.
III. Het codicil bevat de volgende mogelijkheden:
    A. geen euthanasie toepasbaar
    B. euthanasie toepasbaar onder de voorwaarden x en y
    C. naaste familieleden en vrienden dienen te beslissen over toepassing van euthanasie
IV. Op wilsbekwamen en wilsonbekwamen is euthanasie mogelijk indien zij mogelijkheid b) en c) hebben ingevuld.
V. Op wilsonbekwamen die niet in de gelegenheid gesteld zijn een codicil in te vullen is euthanasie mogelijk, waarbij de beslissing komt te liggen bij de ouders en specialisten gezamenlijk.
VI. Op wilsonbekwamen die geen codicil ingevuld hebben, maar daartoe wel in de gelegenheid zijn geweest, is geen euthanasie mogelijk.

2.3 Donorschap

Er bestaat een groot tekort aan donororganen, omdat te weinig mensen een donorcodicil bij zich dragen of aan ouders of vrienden duidelijk hebben gemaakt of zij hun organen ter beschikking willen stellen. Het tekort dient gereduceerd te worden met in acht neming van het zelfbeschikkingsrecht van het individu.
Het donorschap mag geen automatisme worden omdat dat in strijd is met de integriteit van het menselijk lichaam. Individuen moeten eerst kenbaar maken dat ze donor zijn, voordat organen kunnen worden weggenomen. De paarse politieke jongerenorganisaties tonen zich dan ook geen voorstander van een bezwaarsysteem, zoals in België geldt.

De paarse politieke jongerenorganisaties kunnen zich vinden in de wettelijke regeling die door Paars is opgesteld om alle burgers een codicil op te sturen en de wensen van de burgers centraal te registreren. Op deze manier is duidelijk of men wel of geen donor wenst te zijn. Zoals bij het toepassen van euthanasie is aangegeven, zijn de JD, JOVD en JS in het algemeen geen voorstander van een systeem waarbij familieleden of vrienden beslissen over het individu, wanneer deze niet heeft aangegeven zijn organen te willen donoren. Wanneer iemand die in de gelegenheid gesteld is, zijn wens niet kenbaar heeft gemaakt, moet deze beslissing gerespecteerd worden en kan de overledene niet als donor worden beschouwd.

Het codicil wordt momenteel alleen aan meerderjarigen verzonden, omdat alleen zij wilsbekwaam zijn. Dit brengt problemen met zich mee, omdat minderjarigen vaak geen gebruik kunnen maken van organen van oudere mensen. Een kind van negen heeft immers niets aan een hart van een 60-jarige. Hierdoor ontstaat het probleem dat Nederland afhankelijk wordt van het buitenland voor de levering van organen aan minderjarigen. De paarse politieke jongerenorganisaties pleiten dan ook voor twee oplossingen.

Allereerst zullen de codicillen ook aan minderjarigen vanaf 15 jaar moeten worden verzonden. Jongeren vanaf 15 jaar zijn in staat een verantwoorde keuze over het doneren van hun organen te maken. Dit alternatief voorziet echter slechts in een gedeeltelijke oplossing van het probleem. Derhalve zal evenals bij het toepassen van euthanasie een uitzondering gemaakt moeten worden op het zelfbeschikkingsrecht van het individu. Ouders moeten kunnen beschikken over de organen van hun kinderen jonger dan 15 jaar, bij hun overlijden.

Op deze wijze wordt voorzien in het reduceren van het tekort van organen van minderjarigen. Hetzelfde systeem dient te gelden voor diegenen die niet in de gelegenheid zijn geweest om hun wens te uiten tot donatie van hun organen. Het betreft wilsonbekwame burgers van 15 jaar en ouder, wanneer zij voor het bereiken van de 15-jarige leeftijd ook al wilsonbekwaam waren anders dan door hun leeftijd. Deze laatste groep omvat geestelijk gehandicapten vanaf hun geboorte, maar ook diegenen die voor het bereiken van de 15-jarige leeftijd door een ongeluk om het leven komen. De familieleden van personen die na het bereiken van de leeftijd van 15 jaar komen te overlijden en die niet hun wens hebben geuit, mogen niet beslissen over het toestaan van orgaandonatie, omdat de personen wel in de gelegenheid zijn geweest hun wens te uiten.

Het toestemmingssysteem moet gepaard gaan met overheidsvoorlichting.

Bovenstaande leidt tot de volgende standpunten:

I. Het toestemmingssysteem zoals door Paars ingesteld kan in principe rekenen op steun van de paarse politieke jongerenorganisaties. Het systeem dient evenwel uitgebreid te worden.
II. De JD, JOVD en JS zijn geen voorstander van een bezwaarsysteem, zoals in België geldt omdat daarmee de integriteit van het menselijk lichaam wordt aangetast.
III. Alle burgers krijgen een donorcodicil toegestuurd ruim voordat zij 15 jaar worden, die ingaat op het bereiken van de 15-jarige leeftijd.
IV. Het donorcodicil bevat de volgende mogelijkheden:
    A. geen orgaandonatie toepasbaar
    B. donatie van organen toepasbaar onder de voorwaarden x en y

C. naaste familieleden en vrienden dienen te beslissen over toepassing van donatie van organen

V. Orgaandonatie van wilsbekwamen en wilsonbekwamen is mogelijk indien zij mogelijkheid b) en c) hebben ingevuld.

VI. Op wilsonbekwamen die niet in de gelegenheid gesteld zijn een codicil in te vullen beslissen de familieleden over orgaandonatie.

VII. Orgaandonatie van wilsonbekwamen die geen codicil ingevuld hebben, maar daartoe wel in de gelegenheid zijn geweest, is niet mogelijk.

2.4 Draagmoederschap

Commercieel draagmoederschap is in Nederland niet toegestaan, wel mag een vrouw uit ideële overwegingen een zwangerschap voor anderen volbrengen. Volgens de JD, JOVD en JS is het aan de draagmoeder zelf of zij haar lichaam wil 'lenen' aan burgers die geen kinderen kunnen krijgen. Ook hier staat het zelfbeschikkingsrecht van het individu in casu de draagmoeder, centraal. De rechten van de draagmoeder zullen evenwel beschermd moeten worden.
De paarse politieke jongerenorganisaties zijn geen voorstander van het toestaan van draagmoederschap op commerciële basis. Draagmoederschap op niet-commerciële basis dient wel toegestaan te worden onder strikte voorwaarden. Zowel draagmoederschap waarbij de draagmoeder door de 'wensvader' bevrucht is als draagmoederschap waarbij de vrucht na in-vitrofertilisatie bij de draagmoeder is ingeplant is mogelijk. De draagmoeder heeft het recht op een vergoeding voor de onkosten en de gederfde inkomsten. Hieronder vallen onder andere de dokterskosten, aanpassing van de kleding en de gederfde inkomsten uit arbeid. De relatie tussen de wensouders en de draagmoeder is gebaseerd op een verplicht contract. Dit contract omvat tenminste een afkoopregeling, een omgangsregeling en bescherming van de privacy van de draagmoeder indien door de draagmoeder gewenst. De draagmoeder kan geen aanspraak maken op het kind en tevens kan ze geen rechten ontlenen aan het draagmoederschap, zoals . een omgangsregeling. Alleen wanneer de wensouders omgang toestaan kan de draagmoeder haar kind bezoeken. De wensouders hebben het laatste woord. Wanneer zij geen prijs meer stellen op een omgangsregeling van de draagmoeder en het kind, dan kan de draagmoeder hier niets tegen in brengen.
Bovenstaande leidt tot de volgende standpunten:

I. Draagmoederschap op niet-commerciële basis dient toegestaan te worden onder strikte voorwaarden.

II. De draagmoeder heeft het recht op een vergoeding voor de onkosten en de gederfde inkomsten.

III. De wensouders en draagmoeder zijn verplicht een contract af te sluiten waarin tenminste een afkoopregeling, een omgangsregeling en bescherming van de privacy van de draagmoeder indien door de draagmoeder gewenst, opgenomen zijn. De wensouders hebben het laatste woord.

2.5 Abortus

In april vorig jaar bleek uit een onderzoek door de Inspectie voor de gezondheidszorg dat artsen zich houden aan de regels van de abortuswet uit 1983. De bedenktijd van vijf dagen wordt in het algemeen goed in acht genomen, de vrouwen wordt op een alternatief gewezen en de registratie verloopt bevredigend. In de abortusklinieken zou veel aandacht uitgaan naar de 'intake-gesprekken' en zeer zorgvuldig worden getoetst of er sprake is van de wettelijk voorgeschreven noodsituatie. Alle reden tot tevredenheid?

Volgens de paarse politieke partijen blijkbaar wel, want geen van de politieke partijen hebben iets opgenomen over het toestaan van abortus in hun verkiezingsprogramma. Blijkbaar vinden ze dat, hoewel dat uit de wet niet blijkt, voldoende aandacht wordt geschonken aan het zelfbeschikkingsrecht van het individu. Er is inderdaad sprake in Nederland van een liberale abortuspraktijk. Dit komt mede doordat de noodsituatie waarover de wet spreekt, in de wet niet wordt ingevuld. Hiermee blijft er evenwel een hoop onduidelijkheid bestaan, want in de praktijk blijkt dat de politieke partijen een hoop situaties niet onder noodsituatie vinden vallen. Zo vinden zij het onwenselijk wanneer aanstaande moeders een beroep doen op de noodsituatie wanneer de sociaal-economische situatie het niet toe laat of wanneer het opvoeden niet in

het leefpatroon van de toekomstige ouders past, bijvoorbeeld bij studenten. De paarse politieke jongerenorganisaties twijfelen over het nut van de opname van 'noodsituatie' in de wet. De afweging of er sprake is van een noodsituatie kan een vrouw zeer goed zelf maken.

De paarse politieke jongerenorganisaties zijn dan ook van mening dat abortus onder alle omstandigneden toegestaan dient te worden, wanneer de vrouw dit wenselijk acht. De vrouw is op basis van het zelfbeschikkingsrecht de enige die kan beslissen over het aborteren van een embryo. Abortus moet tot 24 weken na conceptie toegestaan worden. De voorwaarde dat abortus alleen in verband met medische noodzaak kan worden toegestaan in de dertiende tot de vierentwintigste week moet komen te vervallen, omdat vruchtwaterpunctie pas na zestien weken mogelijk is. Op deze manier is het mogelijk het geslacht en de genetische kenmerken te kennen. Toestaan van abortus om welke reden dan ook wil zeggen dat vrouwen de embryo kunnen laten aborteren indien het kind kleine schoonheidsfoutjes vertoont (bijvoorbeeld slechte ogen, hazelip), maar ook omwille van het geslacht. Deze nadelige consequenties van het uitgangspunt dat de vrouw beslist over haar eigen lichaam nemen de paarse jongerenorganisaties voor lief. Dit wil geenszins zeggen dat zij twijfelen aan het nut van een abortus bij een foetus met een 'schoonheidsfoutje'.

Abortus is ook toegestaan wanneer ouders het risico hebben genomen kinderen te nemen ondanks de mogelijkheid een gehandicapt kind of een kind met een erfelijke ziekte te krijgen. Je kan ouders niet de mogelijkheid ontzeggen om te proberen een gezond kind te krijgen (bijv. wanneer de ouders neef en nicht van elkaar zijn), omdat er altijd een kans bestaat dat het kind geheel gezond is.
De paarse politieke jongerenorganisaties hebben geen onoverkomelijke problemen met het feit dat een zwangerschap gewenst was, maar een kind niet. Indien iemand denkt de verantwoordelijkheid van een gehandicapt kind niet te kunnen dragen, moet je hem daartoe ook niet verplichten.

Om impulsieve beslissingen te voorkomen dient de bedenktijd van vijf dagen behouden te blijven. Een vrouw zal niet licht met een dergelijke beslissing zal omgaan, maar op deze manier is het mogelijk dat een vrouw de informatie die zij verkregen heeft van een arts op zich door te laten werken.

Bovenstaande leidt tot de volgende standpunten:

I. Abortus is onder alle omstandigheden toegestaan tot 24 weken na conceptie, wanneer de vrouw dit wenselijk acht.
II. De voorwaarde dat abortus alleen in verband met medische noodzaak kan worden toegestaan in de dertiende tot de vierentwintigste week moet komen te vervallen, omdat vruchtwaterpunctie pas na zestien weken mogelijk is.
III. Abortus is ook toegestaan wanneer ouders het risico hebben genomen kinderen te nemen ondanks de mogelijkheid een gehandicapt kind of een kind met een erfelijke ziekte te krijgen.
IV. Om impulsieve beslissingen te voorkomen dient de bedenktijd van vijf dagen behouden te blijven.

Hoofdstuk 3. Onderwijs: van persoonlijke ontplooiing tot exportproduct

Iedereen heeft recht op onderwijs. Via onderwijs is persoonlijke ontplooiing mogelijk en wordt bijgedragen aan de verantwoordelijkheid van burgers. Dit komt de maatschappij in haar geheel ten goede. De toegang tot kennis dient daarom één van de principes te zijn van politiek handelen. De paarse politieke jongerenorganisaties vinden de kwaliteit van en participatie in onderwijsinstellingen van essentieel belang. De overheid dient het tot haar taken te rekenen dat zowel genoemde kwaliteit als participatie van een redelijk niveau zijn.

3.1 Kennis als exportproduct

Het paarse kabinet zou meer rekening moeten houden met de kennisintensieve maatschappij die Nederland in de toekomst moet worden. Kennis dient als één van de belangrijkste hulpbronnen van ons land beschouwd te worden. Bij de verdeling van middelen dient dit naar voren te komen door het toekennen van meer prioriteit aan de inrichting en verdere ontwikkeling van de kennisinfrastructuur. Kennis is zowel een internationaal concurrerende hulpbron, als een manier van persoonlijke ontplooiing. Desalniettemin wordt er vaak financiële prioriteit geschonken aan de ontwikkeling en het verbruik van andere hulpbronnen. De JD, JOVD en JS zijn tegen deze inconsistentie. Nederland zou meer nadruk moeten leggen op haar exportproduct kennis.

3.2 Leerplichtonderwijs

Het leerplichtonderwijs is een minimumvereiste voor het creëren van verantwoorde
en zelfstandige burgers. Het leerplichtonderwijs mag dan ook niet ontbreken in de aandacht voor een kennisintensieve maatschappij. In dit kader passen ook streefquota voor het aantal leerlingen per computer. Maar ook dient de aandacht uit te gaan naar het zelfinitiatief bij het verwerven van kennis en permanente educatie. Leerlingen dienen reeds in het basisonderwijs in aanraking gebracht te worden met de principes van de kennisintensieve maatschappij. Dat is beter dan hiertoe pas over te gaan als zij deze principes in hun latere leven eigen moeten zijn.

3.3 Democratie in het onderwijs

Democratie in het onderwijs kan op twee manieren plaatsvinden. Ten eerste kan dat als inrichting van de instelling. We doelen op een school die qua structuur op democratische leest geschoeid is. Een tweede soort van democratisch onderwijs bestaat uit het onderrichten van democratische waarden en normen in bijvoorbeeld lessen maatschappijleer. Beide soorten van democratisch onderwijs vinden de JD, JOVD en JS belangrijk. En wel omdat beide soorten een bijdrage leveren aan de vorming van democratische burgers.

Onderwijs, één van de belangrijkste plaatsen van kennisoverdracht en -productie, is een dermate belangrijk aspect van onze maatschappij, dat een democratische geest duidelijk aanwezig dient te zijn in het onderwijs om het democratische gehalte van de maatschappij als geheel te waarborgen. Als scholieren en studenten in een democratische omgeving opgroeien, dan is de kans groter dat ze later ook zelf een democratische instelling ontwikkelen. Overleg met docenten (in plaats van een autoritair schoolbestuur) leidt zo tot overleg op de werkplek. Het gaat erom al in het leerplichtonderwijs mondigheid en de gerichtheid op overleg onder de aandacht te brengen.

In alle instellingen van basis- en middelbaar onderwijs dient het curriculum aandacht te besteden aan democratische normen en waarden, zowel op het nationaal niveau als op het niveau van de instelling zelf. Hierdoor maken scholieren al kennis met democratische principes voordat zij democratische verantwoordelijkheid dragen. Ook discriminatie van minderheden en de gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen zijn zaken waar scholen aandacht aan moeten besteden. Het hoger onderwijs is van een dergelijke

verplichting uitgesloten omdat haar kritische en onafhankelijke houding aangetast zou worden bij het van bovenaf vastleggen van de inhoud van het curriculum.

In deze lijn zou ook kritisch gekeken moeten worden naar religieuze onderwijsinstellingen. In het onderwijs vindt educatie plaats, geen overdracht van geloofsovertuigingen. De JD, JOVD en JS zijn dan ook tevreden over de aanpassing van de financiële gelijkstelling. De drie paarse jongerenorganisaties wensen verder een objectieve standaard voor het curriculum, waarbij slechts buiten lesuren een vrije invulling gericht op religie plaats mag vinden. Het bijzonder onderwijs heeft echter ook voordelen. Zo kan het openbaar onderwijs nog wat leren van de mate waarin ouders bij het bestuur van bijzondere scholen betrokken worden.

3.4 Leerlingenbijdrage

De leerlingenbijdrage is formeel gezien vrijwillig. In de praktijk zetten instellingen hun leerlingen en diens ouders echter onder druk om de bijdrage te betalen. Er wordt bijgehouden wiens ouders niet betaald hebben, en leerlingen worden hierop aangesproken of zelfs uitgesloten van buitenschoolse activiteiten. Het feit dat op veel openbare scholen de vrijwillige leerlingenbijdrage tot wantoestanden leidt, is voor een belangrijk deel te wijten aan de geringe betrokkenheid van ouders. De JD, JOVD en JS willen dat het innen van de vrijwillige leerlingenbijdrage niet langer door de instelling zelf geschiedt, maar door de overheid gebeurt. De instelling mag nog steeds de hoogte bepalen. De overheid hevelt de inkomsten anoniem over aan de instelling.

3.5 Nieuw stelsel van studiefinanciering

De JD, JOVD en JS vinden het jammer dat Nederland niet in staat blijkt een adequaat stelsel van studiefinanciering te onderhouden. De wijzigingen volgen elkaar in rap tempo op en studerend Nederland verkeert ieder collegejaar weer in onzekerheid over de plannen van minister Ritzen. Bij deze doen de paarse jongerenorganisaties dan ook een voorstel voor een heel nieuw stelsel, dat de bestaande problemen zo rechtvaardig mogelijk oplost. We willen een beurs en lening die tegemoet komen aan de kosten van levensonderhoud en aan de studiekosten.

Dit stelsel kent twee financieringsbronnen:
a) een subsidie van de rijksoverheid, die flink hoger moet zijn dan de huidige bijdrage van de onderwijsbegroting;
b) een individuele en renteloze lening. Terugbetaling van deze lening is verplicht voor een ieder die meer verdiend dan een minimuminkomen. De terugbetaling zal naar rato van inkomen moeten plaatsvinden.

De ouderbijdrage kan vervallen. De drie politieke jongerenorganisaties gaan namelijk uit van ouderonafhankelijkheid. In een welvarend land als Nederland moeten we meerderjarigen niet laten aankloppen bij hun ouders. Zij dienen, net als iedere volwassene, economisch onafhankelijk te zijn.

De duur van de studiefinanciering zal gekoppeld zijn aan de studieduur, en wel op de volgende manier. De duur van de studiefinanciering is gelijk aan de studieduur plus één jaar, met een minimum van totaal vijf jaar. Als een student zijn studie eerder afrond kan hij de resterende tijd aan een tweede studie besteden. Dat kan direct aansluitend, of op een later tijdstip in zijn leven. De leeftijdsgrens voor het ontvangen van studiefinanciering wordt dus afgeschaft.
Het zal zo blijven dat van studenten enige vorm van prestatie wordt verwacht. Tegenover een prestatie van de overheid dient een prestatie van de student te staan. De prestatienorm is wat dit betreft te vergelijken met de sollicitatieplicht voor uitkeringsgerechtigden. Ook zij dienen tegenover een prestatie van de overheid, een andere prestatie te stellen. Wel verandert de wijze van afrekening: niet per studiejaar, of per totale studie, maar per studiepunt. Een student zal een bedrag moeten betalen voor elk studiepunt dat aan het eind van zijn studieduur nog niet behaald is.

Een rechtvaardiging voor bovenstaande voorstellen kan niet uitblijven. We achten rijkssubsidie legitiem omdat kennisoverdracht van nut is voor de gehele samenleving. Het maakt haar mensen inventiever, productiever en kritischer. Omdat zij die onderwijs genieten hiervan later waarschijnlijk zullen profiteren op de arbeidsmarkt, is het terecht ook van hen een (tegen)prestatie te vragen. Dat kan men echter pas achteraf doen, als blijkt dat het genoten onderwijs inderdaad tot een hoog salaris heeft geleid.

3.6 Studieduur

Voor elke studie staat nu een gelijke studieduur vast, met uitzondering van medicijnen en godgeleerdheid. De paarse politieke jongerenorganisaties vinden dat een ongewenste situatie. Studies zijn verschillend en vragen dus om een verschillende studieduur. Het is goed dat de duur van veel bèta-studies verhoogd is. De JD, JOVD en JS stellen een verdergaande studieduur-differentiatie voor. Wel moeten alle studies een wettelijke minimumduur van vier jaar krijgen. Dat is noodzakelijk voor voldoende scholing op een redelijk academisch niveau.

3.7 OV-studentenkaart

Indien de OV-studentenkaart blijft voortbestaan, zijn de paarse politieke jongerenorganisaties voorstander van de huidige situatie. Ze zien niets in een trajectkaart of een gedwongen week/weekendkaart. Als gezamenlijk principe hanteren ze de stelling dat het totale bedrag dat bij alle ontvangers van studiefinanciering in mindering wordt gebracht ten behoeve van een openbaar vervoer-kaart niet meer mag zijn dan het bedrag dat het ministerie van OCW aan de vervoersbedrijven betaalt voor deze voorziening. Er moet voor gewaakt worden dat het contract dat CCW met de vervoersbedrijven sluit geen verkapte subsidie aan de NS en consorten wordt.

3.8 Achterstandsonderwijs

De overheid dient vergaande faciliteiten aan te bieden om achterstand in het onderwijs weg te werken. Iedereen moet het basisonderwijs zo veel mogelijk vanuit eenzelfde uitgangspositie beginnen.Bij het begin van het leerplichtonderwijs dienen alle leerlinger zo veel mogelijk te voldoen aan minimumvaardigheden. Het gaat hierbij zowel om het wegwerken van onvoldoende beheersing van het Nederlands, als ook om andere soorten van achterstand. Het aanbieden van een voorschool, van 2,5 tot 4 jaar, is een faciliteit die hierin kan voorzien. De JD, JOVD en JS zijn evenwel geen voorstander van het verplichten van de voorschool, zij steunen het aanbieden van de voorschool daarentegen wel.

3.9 Inrichting van het onderwijs

De klassen in het basis- en middelbaar onderwijs dienen verkleind te worden. Er is dan ruimte voor zowel mentale als intellectuele begeleiding op maat. Sommige leerlingen vragen om aandacht die van het gewogen gemiddelde afwijkt, qua kwaliteit en kwantiteit. Ook moet de individuele begeleiding worden versterkt door middel van individuele verplichte keuzenuren. Dat zijn uren waarin de scholieren extra aandacht kunnen besteden aan vakken die ze niet goed beheersen. Deze verplicihte keuzenuren zijn desnoods in te vullen door een huiswerkklas.

Hoofdstuk 4. Milieu en consumptie

Een gezond milieu is een absolute bestaansvoorwaarde. Aantasting van het milieu bedreigt niet alleen het voortbestaan van plant en dier, maar ook dat van de mens. De zorg voor het milieu is iets waar de overheid niet kan volstaan met het stellen van regels. De noodzaak tot een grotere mate van overheidsingrijpen komt voort uit het feit dat het milieu een collectief karakter kent.

4.1 Inleiding

De jongerenorganisaties JD, JOVD en JS hanteren drie principes bij de bescherming van het milieu. Ten eerste, de vervuiler betaalt. Ten tweede moet vervuiling aan de bron betreden worden. Bovendien mag de oplossing van de milieuproblematiek ten koste gaan van onze welvaart, indien combinatie onmogelijk is.

4.2 Econologie

De paarse jongerenorganisaties zijn voorstanders van duurzame ontwikkeling: de activiteiten van de samenleving moeten zo worden ingericht dat ook toekomstige generaties in hun behoeften kunnen blijven voorzien. De garantie hiervoor ligt in het terugdringen van de vervuiling van het milieu. De paarse jongeren achten het mogelijk dat economische welvaart samen gaat met milieuverbetering. Ter aanvulling op het huidige milieubeleid dienen drie financiële instrumenten te worden ingevoerd, te weten statiegeld, tariefsverhoging en ecotax.

4.3 Statiegeld

Op producten die vervuilend zijn maar kunnen worden hergebruikt dient statiegeld te worden geheven. Het initiatief hiertoe ligt in eerste instantie bij de producenten van deze producten. Indien zij dat initiatief niet nemen dient dit bij wet geregeld te worden. Het statiegeld moet van zodanige hoogte zijn dat het loont voor zowel producent als consument aan dit systeem mee te werken.

4.4 Tariefsverhogingen

Tariefsverhogingen is de verhoging van de belasting op milieuonvriendelijke producten waarvoor (nog) geen alternatief bestaat.

4.5 Ecotax

Ecotax is een heffing op milieuonvriendelijke producten, waar wel een alternatief voorhanden is. Deze heffing is hoger dan de tariefsverhoging. Hiermee wordt het koopgedrag van de consument zodanig beïnvloed dat hij milieuvriendelijke alternatieve producten verkiest.

De verantwoordelijkheid voor de vaststelling van de ecotax en de tariefsverhogingen is in handen van de overheid, die voor dit doel gebruik kan maken van een schalenstelsel met diverse tarieven.
De hoogte van de ecotax en tariefsverhogingen worden bepaald door de milieubelasting die het product bij de fabricage en gebruik met zich meebrengt.

De opbrengst van het ecotax-systeem en tariefsverhogingen wordt besteed aan milieubeleid, inclusief de kosten van dit systeem. Het huidige milieubudget van het ministerie van VROM is onvoldoende voor bijvoorbeeld bodemsanering en duurzaam energiebeleid. Dit budget dient verhoogd te worden (voor zover noodzakelijk) tot vijf procent van het BNP, te betalen uit o.a. de ecotax.

Aanvankelijk zal het systeem leiden tot prijsstijgingen van producten en derhalve koopkrachtvermindering. Aan de burgers zal daarom prijscompensatie worden geboden. Deze prijscompensatie zal zijn beslag

moeten hebben in de eerste belastingschijf. De belasting op arbeid wordt verlaagd, waardoor alle inkomensgroepen gecompenseerd worden.

4.6 Nederland voortrekkersrol

Niet alleen op nationaal maar zeker op internationaal niveau dienen bovengenoemde instrumenten te worden gehanteerd. De eerste stap is die in de richting van de Europese Unie. Mocht dit niet lukken, dan dient Nederland een voortrekkersrol te vervullen.

Op nationaal niveau moet de overheid efficiënter optreden; het milieubeleid, nu gespreid over de vele ministeries, dient geïntegreerd te worden. Het milieudepartement (VROM) moet op milieugebied een toetsende taak krijgen bij andere ministeries, vergelijkbaar met die van het Ministerie van Financien op financieel gebied.

4.7 Dierenwelzijn

Wat betreft de vleesproductie staan milieu en consumptie op onmiddellijk gespannen voet. Naast de mestuitstoot is ook de aantasting van het dierenwelzijn een factor dat tot afweging dwingt. De paarse jongerenorganisaties vinden dat er strictere voorwaarden moeten worden vastgesteld om het welzijn van dieren in de bio-industrie sterk te verbeteren en te garanderen. De paarse jongeren accepteren een volledige doorberekening van de kosten in de prijs van vlees.

4.8 Voorlichting

Het gebruik van energie in de huishoudens is minder overzichtelijk en daarom minder goed aan te sturen dan de industrie. Naast tariefsverhogingen en ecotax moet het gebruik van warmtekracht-koppeling, stadsverwarming, isolatie van woonhuizen en gebouwen, warmtepompen en verwarmingsketels met een hoog redement actief gestimuleerd worden. Daarnaast zou het voor de inzichtelijkheid van energiegebruik van consument een goede zaak zijn wanneer energiemeters minder verdekt zouden zijn opgesteld. Naast stopcontacten en warmtebronnen, op het dashboard van de auto en bij waterkranen dienen energiemeters geplaatst te worden. Zo ziet de consument onmiddellijk wat hij gebruikt en wordt mogelijk direct aangespoord zijn energiegedrag bij te stellen.

4.9 Tot slot

Aan het publiek moet meer voorlichting gegeven worden over milieubeleid om de genoemde mentaliteitsverandering doorgang te laten vinden, onder andere via milieu-educatie in het onderwijs. Daarnaast moet de consument geholpen worden bij zijn keuze voor een milieuvriendelijk product. Een Europees milieukenmerk zou hieraan bijdrage aan kunnen leveren.

Hoofdstuk 5. Dualisme en monisme tijdens Paars

Hoewel we vaak in de krant lezen over dualisme, zijn er maar weinig politieke termen die zo veel verwarring scheppen als deze. De term dualisme kent immers twee totaal verschillende betekenissen, die beide van belang zijn in de politiek. In onderstaand artikel zal eerst ingegaan worden op de staatsrechtelijke variant van dualisme, daarna zal het politieke dualisme de revue passeren. Ten aanzien van de twee varianten van dualisme zullen discussiepunten besproken worden die afgeleid zijn uit de standpunten van de JD, JS en JOVD. Bij de behandeling van het politiek dualisme zal ingegaan worden op de opstelling van de paarse politieke partijen in de huidige coalitie.

5.1 Staatsrechtelijk dualisme en monisme

Staatsrechtelijk dualisme staat tegenover staatsrechtelijk monisme en betreft de bevoegdhedenverdeling over de verschillende organen. Formeel-juridisch gezien is er sprake van dualisme wanneer het parlement en de regering twee gescheiden en onafhankelijke organen zijn, elk met een eigen functie en verantwoordelijkheid. Het ene orgaan gaat niet boven het andere. Van staatsrechtelijk dualisme is sprake bij nevenschikking (afzonderlijke bevoegdheden bij verschillende organen) en van staatsrechtelijk monisme bij onderschikking (er is een duidelijke hiërarchie van bevoegdheden). Staatsrechtelijk dualisme komt overeen met de meest zuivere vorm van machtenscheiding en 'check & balances' zoals Montesqueu voorstond. Leden van de regering of van het dagelijks bestuur zijn geen lid van een vertegenwoordigend lichaam bij staatsrechtelijk dualisme. Pure vormen van dualisme of monisme bestaan eigenlijk niet, de staatsrechtelijke verhoudingen bewegen zich op een continuüm.

Op nationaal niveau is het staatsrechtelijk dualisme het verst doorgevoerd. Leden van de regering zijn geen lid van Tweede Kamer, maar worden door deze Tweede Kamer gecontroleerd. De regering heeft een uitvoerende en een wetgevende taak, de Tweede Kamer een controlerende. Ministers en staatssecretarissen hoeven niet verkozen te zijn door het volk. Van zuiver dualisme is evenwel geen sprake doordat de Tweede Kamer medewetgever is. Ook de binding van de coalitiepartijen aan het regeeraccoord beperkt het staatsrechtelijke dualisme.

Op provinciaal en lokaal niveau is er sprake van staatsrechtelijk monisme. Wethouders en Gedeputeerde Statenleden zijn respectievelijk lid van de gemeenteraad en de Provinciale Staten. Ze kunnen derhalve altijd mee stemmen, ook wanneer het de eigen portefeuille of positie betreft. De wethouders en Gedeputeerde Statenleden controleren dus zichzelf. De wetgever de bevoegdheden zijn geheel bij de gemeenteraad gelegd, evenals de controlerende bevoegdheden. Het college dient slechts formeel-juridisch zorg te dragen voor de voorbereiding en uitvoering van de gemeenteraadsbesluiten. Wethouders en gedeputeerden kunnen alleen tot het college of de Gedeputeerde Staten toetreden als zij als volksvertegenwoordiger gekozen zijn.

5.2 Discussiepunten ten aanzien van staatsrechtelijk dualisme en monisme:

1. Positie wethouders

In het paarse regeeraccoord staat dat de mogelijkheid wordt geopend om wethouders van buiten de gemeenteraad te benoemen. In 1995 deed het paarse kabinet het volgende voorstel. Gemeenten moet de keuze worden gelaten om alle wethouders uit de raad te benoemen of te opteren voor de mogelijkheid dat geen der wethouders uit de raad wordt benoemd. Met deze laatste optie zou er sprake van dualisme zijn in plaats van monisme, zoals thans het geval is. De gemeenteraad moet aan het begin van elke zittingsperiode besluiten welk regime voor de benoeming van wethouders gaat gelden om de homogeniteit te bewaken. De nieuwe optie zou een grondwetswijziging behoeven.

Stelling: Wethouders mogen geen lid meer zijn van de gemeenteraad. Hierdoor wordt het dualisme en de scheiding der machten op gemeentelijk niveau versterkt. Bovendien kunnen wethouders van buiten de

gemeenteraad worden aangetrokken, zij hoeven niet uit het midden van de gemeenteraad te worden gekozen, hetgeen de kwaliteit van wethouders kan verhogen.

2. Burgemeestersbenoeming en bevoegdheden E&W
Op dit moment wordt de burgemeester benoemd door de Kroon. De gemeenteraad stelt een vertrouwenscommissie in die een profielschets van de nieuwe burgemeester geeft. De Commissaris van de Koningin adviseert vervolgens de minister van Binnenlandse Zaken, die de voordracht aan de Kroon doet. Zou de gemeenteraad meer invloed moeten hebben, bijvoorbeeld het recht op voordracht of aanbeveling, waarvan de minister van Binnenlandse Zaken niet mag afwijken? Of zouden de burgers de burgemeester moeten kiezen om de kloof tussen burger en politiek te verminderen en de kiezers meer invloed te geven? Of zou de Kroon de burgemeester moeten blijven benoemen nadat de minister van Binnenlandse Zaken een voordracht heeft gedaan, omwille van het onafhankelijke karakter van het burgemeestersambt?

Stelling: De burgemeester dient in het vervolg gekozen te worden door de gemeenteraad (getrapt) of door de burgers (direct), hetgeen democratischer is dan de benoeming door de Kroon. Bovendien komt het de voeling van de burgemeester met zijn gemeente ten goede.

3. Regeeraccoord
Momenteel verbinden niet alleen de bewindslieden, maar ook de coalitiefracties in de Tweede Kamer zich aan het regeeraccoord.

Stelling: De overmatige aandacht voor het regeeraccoord en de binding van de coalitiepartijen aan het regeeraccoord leiden tot een verstrengeling van de verantwoordelijkheden van de regering en de Tweede Kamer. Hierdoor raakt de controlerende functie van de volksvertegenwoordiger, die ondergeschikt gemaakt wordt aan het behoud van de coalitie, in de knel.

4. Kabinetsformatie
Momenteel wijst de Koningin op advies van de fractievoorzitters in de Tweede Kamer een (in)formateur aan. Na de formatieperiode legt de minister-president verantwoording af over de kabinetsformatie. Dit komt nogal gekunsteld over, daar hij zelf geen invloed op het handelen van de Koningin heeft gehad.

Stelling: De huidige kabinetsformatie voldoet niet aan de wenselijk scheiding van de machten. De regering dient op steun te kunnen rekenen van het parlement en derhalve zou het - op democratische gronden - wenselijk zijn wanneer de kabinets(in)formateur aangewezen wordt door de Tweede Kamer. De (in)formateur dient verantwoording af te leggen tijdens en na de kabinetsformatie aan het parlement. In een formatiewet dienen de taken, rechten en plichten van de afzonderlijke organen die betrokken zijn bij de kabinetsformatie vastgelegd te worden.

5.3 Politiek dualisme en monisme

Bij de politieke variant van dualisme en monisme gaat het meer om de vraag of de meningsvorming tussen de dagelijkse bestuurders en de controlerende volksvertegenwoordiging onafhankelijk van elkaar (politiek dualisme), dan wel via intensief en veelvuldig contact of min of meer opgelegd of gedicteerd door één van de organen (politiek monisme) tot stand komt. Bij politiek dualisme wordt geen geweld aan de afzonderlijke bevoegdheden van de organen gedaan. Van te voren worden geen besluiten voorgekookt. Leden van het dagelijks bestuur of de regering functioneren dus onafhankelijk van hun partijen in de volksvertegenwoordiging. De Tweede Kamer wordt niet buitenspel gezet en kan openlijk kritiek leveren op de regering in de transparante zalen van het kamergebouw. De regering dient met open vizier het parlement te betreden en vice versa. Er is dus sprake van open overleg en gedachtenwisseling tussen het parlement en de regering. Vanzelfsprekend is het wel mogelijk van te voren te overleggen, maar voor het openbare debat zijn geen afspraken gemaakt.

Van politiek dualisme is dus sprake wanneer de regering steeds weer geconfronteerd wordt met een alert parlement die de regering controleert, of dit nu door de oppositiepartijen, door de regeringspartijen of te zamen

gebeurt. Van politiek monisme is sprake wanneer van scheiding der bevoegdheden geen sprake is en de regering immer van te voren kan afgaan op de reeds uitgesproken steun van het parlement. Van controle is nauwelijks sprake bij politiek monisme, doordat het kabinet en (regerings)fracties vóór het debat afspreken welke lijn wordt gevolgd. Regeringsfractie committeren zich bij voorbaat al aan de afspraken met het kabinet en de rest van het parlement zit er voor spek en bonen bij. Bij een nationaal kabinet waarin alle (grote) politieke partijen opgenomen zijn en het kabinet kan rekenen op niet aflatende steun van de fracties, verlangt de situatie waarin het land verkeert een monistische houding van het parlement. Hetzelfde is het geval bij de in de jaren zeventig populaire afspiegelingscolleges, waarbij de fracties gelijkelijk vertegenwoordigd waren in het college (de burgemeester niet meerekenend).

Vaak wordt de fout gemaakt ten aanzien van het dualisme in politieke zin om alleen te kijken naar de verhouding tussen de regering en de regeringsfracties versus de oppositiepartijen. Wanneer de regeringfracties van te voren alles al met de eigen bewindslieden heeft voorbesproken zou er sprake zijn van monisme. Een betere term hiervoor is echter osmose, die voortvloeit uit de heersende partijdiscipline. Men laat de eigen minister niet vallen en valt hem ook niet aan. Ook is er voor een debat in het parlement sprake van gedachtenwisseling en afspraken tussen de ministers en kamerleden van dezelfde fractie. Van monisme zou sprake zijn wanneer het gehele parlement deze houding aan zou nemen.

Op nationaal niveau is lange tijd sprake geweest van deze osmose. In het torentje van de minister-president werden de compromissen voorgekookt ten tijde van de kabinetten Lubbers. Hierover gaat onder andere bijgaand stuk *'Dualisme: één van de paarse verworvenheden?'*.
Op lokaal niveau is ondanks het staatsrechtelijk monisme de afgelopen decennia steeds meer sprake van een dualistischere houding. De wethouders stellen zich steeds vaker op als gezamenlijk geheel en opereren los van hun eigen fracties, ook al omdat zij vaak genoodzaakt zijn standpunten in te nemen over zaken waar zij niet van weten hoe hun partijgenoten stemmen. Het komt dan ook regelmatig voor dat de wethouder op een andere wijze stemt dan zijn collega-fractieleden. Raadsmeerderheden fluiten ook regelmatig een college van B&W terug. De gemeenteraad neemt steeds meer alleen een controlerende taak op zich en laat de regelgevende en beleidsbepalende activiteiten over aan het college. Het college neemt al lang niet meer alleen de uitvoering en voorbereiding van raadsbesluiten ter hand, maar heeft doordat de rijksoverheid het college steeds vaker rechtstreeks taken opdraagt (medebewind) meer bevoegdheden gekregen. De politieke dominantie komt steeds meer bij het college van B&W te liggen. Daarentegen laten partijgenoten niet snel hun wethouder vallen en zullen hem ondersteunen, hetgeen overeenkomt met een monistischere houding of liever: osmose.

5.4 Discussiepunten politiek dualisme en monisme:

Zie hiervoor ook: 'Dualisme: één van de paarse verworvenheden?

1. Dualistische houding in deze kabinetsperiode?

Tijdens de kabinetten Lubbers werden niet alleen bewindslieden, maar ook de fractievoorzitters van de regeringspartijen met regelmaat ontboden op het torentje van de minister-president, het zgn. torentjesoverleg tussen de regeringsfracties. Bij het aantreden van het paarse kabinet in 1994 verklaarde de VVD bij monde van haar fractievoorzitter Bolkestein zo weinig mogelijk te willen beslissen door middel van achterkamertjespolitiek door de regeringsfracties. Het torentjesoverleg diende verleden tijd te zijn, het dualisme werd nieuw leven ingeblazen. Gaandeweg lijken de regeringsfracties echter steeds meer hun bewindslieden te steunen. De tegenstelling regering - parlement lijkt meer en meer plaats te maken voor de tegenstelling regeringsfracties - oppositiefracties. Het aftreden van oud-staatssecretaris van Sociale Zaken Linschoten werd bekend nadat minister-president Kok de drie fractievoorzitters op het torentje had ontboden. Het dualisme lijkt op zijn retour.

Stelling: In het begin van de huidige regeringsperiode was er sprake van een dualistische houding ten opzichte van het kabinet. Er lijkt zich echter een kentering voor te doen naar een meer monistische houding.

2. Rol regering ten aanzien van dualisme
In de afgelopen periode heeft het kabinet regelmatig moties naast zich neergelegd en de wens van de Tweede Kamer niet opgevolgd. Dit leverde in 1997 tijdens de beschouwingen nog ludieke situaties op. Omdat de microfoons uit waren gevallen, riep minister van Financiën, Zalm, keihard de Tweede Kamer-zaal in: 'We voeren hem niet uit!!!' De vraag is of de regering ook een rol ten aanzien van een dualistische opstelling heeft of dat deze alleen van toepassing is op het parlement. Is er sprake van een moreel recht van de regering om ook al wordt er gestreefd naar dualisme, toch moties naast zich neer te leggen? Dienen de fracties hieraan consequenties te verbinden en zich harder op te stellen ten einde het politieke dualisme te bewerkstelligen?

Stelling: De dualistische houding dient van het parlement te komen. De regering heeft het recht de wensen van de Tweede Kamer naast zich neer te leggen. Indien dit niet naar de zin van de Tweede Kamer is, dient de Tweede Kamer de vertrouwenskwestie te stellen.

In bovenstaand stuk is vrij geciteerd uit de volgende artikelen:

1. M.J. Bezuyen, 'Monisme en dualisme: over resultaten versus debatten om de parlementaire democratie', in: *Liberaal Reveil*, nr. 4, augustus 1997, pp. 147-150.
2. Veldhuis, J. te en Désirée de Groot, 'Dualisme: norm of werkelijkheid?', in: *Liberaal Reveil*, nr. 6, december 1995, pp. 189-193.
3. Bordewijk, P., 'Dualisme in de politiek (I)', *Openbaar bestuur*, nr. 8, 1995, pp. 1-4.
4. Zuidam, D. van, 'Monisme of dualisme? That's the question', in: *Provincie & gemeente*, oktober 1996, pp. 11-13

5.5 Een visie: dualisme, één van de paarse verworvenheden?

Een van de verworvenheden van dit paarse kabinet, het dualisme, stelt ons in staat het paarse kabinet kritisch te volgen. Kok omschreef dualisme in zijn regeringsverklaring als volgt: 'Dualisme houdt in dat parlement en regering in open overleg tot overeenstemming komen'. Doorgaans wijst men op de eigen verantwoordelijkheden van de regering en het parlement. De regering regeert en het parlement controleert. Vaak wordt alleen naar de rol van het parlement gekeken. Fractieleider van de VVD, Bolkestein, hamert steeds op deze verantwoordelijkheid.

De kwestie rond de uitbreiding van de NAVO is één van de voorbeelden van een dualistische opstelling door de VVD. Bolkestein was in eerste instantie van mening dat we dat maar niet moesten doen. Hij ging hiermee in tegen het kabinetsbeleid en benutte de leemte in het regeeraccoord, waarin over de uitbreiding van de NAVO niets was opgenomen. Het kabinet kon daardoor niet op de steun van een coalitiepartner rekenen en moest deze steun bij andere partijen zoeken. Hoewel de paarse fracties vaker afwijkende standpunten heeft verkondigd, had het kabinet er ditmaal zeer veel moeite mee. Kamerleden van andere fracties vonden het ongepast dat een regeringsfractie zich onttrok aan de medeverantwoordelijkheid voor het kabinetsbeleid. Omdat er sprake is van een parlementair kabinet, vonden zij dat de regeringsfracties geen beleid mogen voeren waarbij de regering op een belangrijk punt afhankelijk is van de toevallige steun van een oppositiepartij. Blijkbaar was het gemakkelijker om de intentie tot meer dualisme uit te spreken, dan het ook daadwerkelijk in de praktijk te brengen. Al eerder werd de VVD, maar ook de andere coalitiepartijen hierop aangesproken.

De rol van het kabinet wordt nog weinig belicht in de discussie rond het dualisme, maar is even essentieel als de opstelling van de fracties. De liefde moet van twee kanten komen en daar heeft het het afgelopen jaar nog wel eens aan ontbroken. Het voorkoken van compromissen tussen de regeringsfracties zoals ten tijde van de kabinetten Lubbers met zeer grote regelmaat voorkwam, heeft niets, maar dan ook niets met dualisme te maken. Toch werd het besluit tot het aftreden van oud-staatssecretaris Linschoten in het torentje van Kok genomen in plaats van in de Tweede Kamer. Ook de uiteindelijk keuze voor het tracé van de HSL is niet in openbaarheid gevallen, maar kwam tot stand nadat de betrokken ministers en de fractieleiders elkaar hadden getroffen.

Minister Melkert stelde in februari 1997 in het radioprogramma Kamerbreed dat de regeringsfracties zich hiertegen hadden kunnen verzetten en dat onderhandelen nu eenmaal onderdeel is van de politiek. Melkert staat met dit standpunt niet alleen in het kabinet. Er zijn immers nog vele voorbeelden te geven van discussies waarbij collega-ministers zich niet neer wilden leggen bij uitspraken van de Kamer. Zo gaf minister Dijkstal aan een amendement op de wet op de adeldom naast zich neer te zullen leggen, wanneer de Kamer in zou gaan tegen zijn voorstellen. Al weer wat langer geleden, legde Van Mierlo in korte tijd twee Kamermoties naast zich neer. Ook Jorritsma en Borst hielden vast aan verhoging van respectievelijk de benzine-accijnzen en tabaksaccijnzen, ondanks protesten van de regeringsfracties. Tenslotte zorgde Zalm, minister van Financiën, tijdens de Beschouwingen in 1997 nog voor een ludieke situatie, door met zijn handen als een toeter voor zijn mond, de Tweede Kamer 'We voeren hem niet uit' toe te schreeuwen. Daarbij legde het kabinet wederom een motie naast zich neer.
Het is wat gemakkelijk om dan te stellen dat de Kamer haar tanden maar had moeten laten zien. Een fractie stelt immers niet bij elk meningsverschil de portefeuillekwestie. Het lijkt of het dualisme aan erosie onderhevig is. Het zou de coalitiefracties sieren wanneer zij allen de verantwoordelijkheid op zich namen een openlijke bijdrage te leveren aan het dualisme. Mochten de fracties moeite daarmee hebben, dan komt één van de belangrijkste pijlers van de paarse coalitie op losse schroeven te staan. Ook het kabinet zal een andere insteek moeten kiezen in het laatste jaar van haar zittingstermijn. Al te makkelijk en bij herhaling een motie of amendement naast zich neerleggen kan niet.

Het eerste debat na het zomerreces in 1997 heeft hiertoe niet bijgedragen. De kwestie Bouterse werd wederom in het torentje beslist. Na de eerste termijn van dit debat, eiste Van Mierlo immers dat de VVD haar kritiek op het niet-aanhouden van de Surinaamse ex-legerleider Bouterse zou inslikken. Van Mierlo stelde deze eis ook in mindere mate aan de PvdA. Dit deed Van Mierlo terwijl er bijna Kamerbrede kritiek was geleverd op het niet-aanhouden van Bouterse. Het is het recht van de Kamer om een verdediging niet te slikken. Dat Van Mierlo hier moeite mee had is begrijpelijk, en hij heeft ook het recht te vragen naar het vertrouwen dat de Tweede Kamer in hem heeft. Maar dat hij het een dermate 'buitengewoon onbevredigende ontwikkeling' vond, dat hij van twee coalitiepartners eiste dat zij hun kritiek inslikten, komt niet overeen met een dualistische houding van de kant van de regering. Vraag blijft natuurlijk, of de Tweede Kamer zijn tanden niet had moeten laten zien na deze vraag van Van Mierlo.

900 9636

Jonge Democraten
Noordwal 10
2513 EA Den Haag
Tel: 070.3622162
Fax: 070.3641917
jd@dds.nl

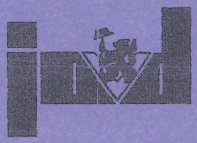

Jongeren Organisatie Vrijheid en Democratie
Herengracht 38a
2511 EJ Den Haag
Tel: 070.3622433
Fax: 070.3617304
jovd@wxs.nl

Jonge Socialisten
Herengracht 54
1015 BN Amsterdam
Tel: 020.5512292
Fax: 020.5512250
js@pvda.nl